

SANT MIQUEL DE FLUVIÀ. Façana i fossat.

El campanar, de corat amb decoració llombarda, s'aixeca vora el braç septentrional del creuer, i està separat un metre de distància. Així doncs, és una construcció exempta que no s'adossa a l'església, tot i que avui ja no ho podem veure, perquè es construïren dos murs a cada costat del campanar que ha fet desaparèixer el

passadís entre el campanar i l'església. Al basament, el campanar posseeix tres llargues i estretes finestres de vessant a l'interior, d'arcs de mig punt, als murs de ponent, de tramuntana i de llevant. A migdia hi ha la porta, d'arc de punt rodó, que actualment comunica la torre amb l'esmentat passadís. El mur meridional, presenta la particularitat de no posseir cap obertura als pisos superiors ni la decoració llombarda que assenyala llur separació. Al seu lloc hi ha un simple relleu horitzontal. Als altres murs hi ha dos finestral a cada pis separats per una lesena o franja vertical. Sobre cada finestral hi ha quatre arcuacions llombardes i una rastellera de dents de serra. Les obertures del pis de baix són d'un sol arc de mig punt. Les dels altres dos pisos són geminades amb els dos arquets de mig punt, les columnes cilíndriques i els capitells de forma trapezial. Alguns capitells dels finestral del segon pis presenten petits relleus decoratius a la cara que dona a l'exterior. Al l'acabament superior fortificat hi ha merlets rectangulars i petites sageteres. Els matacans es troben al centre dels quatre murs i als angles nord-oest i nord-est.

La capçalera triabsidal és l'única part que presenta decoració llombarda. L'absis central combina elements pròpiament llombards amb l'escultura dels capitells de les finestres, dels arcs interiors, de les petites mènsules i de les cornises. Les dues absidioles presenten una decoració simple, sense elements esculpits, amb un parell d'arcuacions en cada un dels quatre espais entre les cinc lesenes. La cornisa és incurvada i al centre de cada absidiola hi ha una finestra d'obertura simple a l'interior i d'arcs de mig punt.

Text i fotos: Jordi Merino i Serra

AMICS DE L'ART ROMÀNIC DE SABADELL

Núm. 165

25 de setembre de 2016

L'ALT EMPORDÀ

SANT QUIRZE DE COLERA

Els orígens de San Quirze de Colera són difícils de precisar, a causa de la problemàtica d'un document que molts historiadors consideren una falsificació del segle XIII i on s'assenyala que la fundació fou avalada ja a inicis del segle IX per Carlemany.

SANT QUIRZE DE COLERA. Exterior dels absis i transepte.

La consagració de l'església del monestir a Sant Quirze, Sant Andreu i Sant Benet no fou fins a l'any 935, quan el bisbe Guiu de Girona, a demanda de l'abat Manuel, ho consentí. En el text que recull la consagració, també s'esmenta que l'església havia estat reedificada enderrocant parts inútils fins als fonaments i mantenint les parts aprofitables, es parla dels ornaments reparats, dels canals i de les construccions útils reformades, de les campanes i les obres refetes. Cal esmentar que sota el protagonisme de l'abat Manuel, el cenobi va viure un període d'engrandiment i prosperitat. Encara de més significació pel futur del monestir, foren els importants alous que li van llegar els comtes d'Empúries Rosselló Gausbert i el seu fill Gausfred durant gran part del segle X. Amb aquestes possessions, l'abadia consolidà uns forts dominis jurisdiccionals al llarg d'un ampli territori que s'estenia per l'Albera i que comprenia, ja en aquest moment, el tram de litoral que, aproximadament, correspon al que avui pertany als municipis de Portbou i Colera.

Aquesta no fou l'única consagració, donat que es tenen notícies d'una altra l'octubre del 1123 als mateixos sants del monestir, però també de l'església de Santa Maria, aquesta vegada a mans del bisbe Berenguer de Girona, en presència d'Arnau, bisbe de Carcassona, de Pere, bisbe d'Elna i de molts altres personatges, tant laics com religiosos. Aquest és un moment d'intensa renovació edilícia i que també correspongué a un període d'ampliació dels territoris del monestir vers tramuntana. Al segle XIII es consoliden els seus drets jurisdiccionals amb diverses butlles papals, compres de terres, etc. Malgrat això, també fou objectiu militar; durant la campanya de Felip l'Ardit (1285), ja que fou envaït per tropes de Jaume de Mallorca (1288).

L'església de Sant Quirze té una planta basilical de tres naus, amb transsepte i tres absis semicirculars, orientats a llevant. La nau central i el creuer estan coberts amb volta de canó, mentre que les naus laterals i els absis presenten voltes de quart d'esfera. L'absis central, de mida més gran que les absidioles laterals, també presenta arcuacions llombardes a l'interior del temple i s'obre a la nau mitjançant un doble arc de mig punt en gradació, amb les impostes bisellades, que també es repeteix a l'absidiola de tramuntana. La de migdia, en canvi, presenta un arc rebaixat que fou modificat tardanament. Entre l'absis central i l'absidiola meridional es construí posteriorment una capella de planta rectangular, coberta amb volta apuntada i oberta al transsepte mitjançant un arc també apuntat. Les naus són separades per pilars cruciformes on s'adossen les pilastres que sostenen els arcs torals i formers. Els arcs interns del temple són de mig punt.

Pel que fa a les obertures, cada absis presenta una finestra de doble esqueixada i arcs de mig punt. N'hi ha dues més de les mateixes caracte-

que a les tres restants aquesta coberta té forma apuntada. Les naus laterals tenen coberta de quart de cercle. Els arcs formers, de comunicació entre les naus, i els torals d'ambdues naus laterals, arrenquen de pilastres rectangulars. Les naus laterals del temple es cobreixen en un nivell més baix que la central.

L'església ha patit diverses modificacions al llarg del temps, com podem veure en el cor gòtic i a la volta de la nau, que és apuntada a causa d'una reparació que s'hi va fer. La façana és un dels punts de l'església on més s'evidencien les reformes esmentades. La façana és un gran rectangle on no hi queden restes de la portalada romànica. Al centre hi ha la porta gòtico-renaixentista, d'arcs apuntats formats per estretes arquivoltes en degradació. Hi ha una llinda, i entre la llinda i els arquivoltes hi ha l'espai del timpà, que no presenta cap ornamentació. A les mènsules situades a la base i a cada extrem de la llinda s'hi poden veure, en cada una d'elles, tres caps alats d'àngels. Les mènsules d'on surten els feixos d'arquivoltes dels arcs apuntats són decorades amb un cap alat i un animal fabulós: el del costat nord té el relleu erosionat; el de la banda oposada sosté un escut partit al qual veiem una estrella de vuit puntes a dalt i tres corones a baix. Més amunt de la porta hi ha un petit i senzill rosetó. A la part superior del mur hi ha un matacà del qual només en resten les carteles de sosteniment i alguns carreus. La façana es remata amb una cornisa incurvada. Les úniques obertures romàniques que

manté la façana són dues finestres, en arc de mig punt, una a cada costat de la porta, que donen llum a les naus laterals. Sota de la finestra esquerra hi ha una làpida sepulcral de l'any 1258. Tot el costat meridional de l'església dona a un pati, actualment de propietat particular, on sembla que hi havia hagut el claustre del monestir, i altres dependències monàstiques. El claustre ha desaparegut del tot, només se'n conserven dos capitells a l'interior de l'església. Al mur lateral de la nau de migdia, s'hi pot veure la porta que comunicava l'església amb el claustre, ara tapiada. Es tracta d'una porta de petites dimensions, d'un sol arc de mig punt fet amb petites dovelles, amb llinda i timpà. Al costat de la porta hi ha una finestra de doble biaix i arcs de mig punt.

MONESTIR DE SANT MIQUEL DE FLUVIÀ.

construcció de l'absis a inicis del segle X. Al mateix temps també s'hi van excavar diversos enterraments, alguns dels quals eren anteriors a la construcció del primer edifici.

SANTA MARIA DE COLERA.

SANT MIQUEL DE FLUVIÀ

El monestir de Sant Miquel de Fluvià va néixer com una dependència del monestir de Cuixà, que posseïa aquest indret com a mínim des del 1011, data en què ja existia un petit nucli de població amb la seva església. L'any 1045 es consagrà el terreny on s'havia de construir el nou monestir, cerimònia a la qual assistí Oliba, abat de Cuixà i bisbe de Vic. El 1066 es consagrà l'església, a la qual s'afegí el campanar a principis del segle XII. L'any 1477 el monestir fou unit a Sant Pere de Galligants, juntament amb Sant Miquel de Cruïlles. El 1835 fou desamortitzat. Actualment només perviu l'església i alguna resta de les antigues dependències monàstiques.

La fesomia del conjunt va canviar molt a causa de la fortificació que es va afegir a l'edifici, molt probablement durant la Guerra Civil Catalana, al segle XV.

Durant els darrers anys s'hi ha portat a terme una important excavació arqueològica, que ha permès recuperar l'estructura del claustre i el fossat que envoltava el monestir, corresponent al moment que acabem de comentar.

L'església de Sant Miquel és un temple de planta basilical, amb tres naus i un transsepte destacat dels murs laterals. La volta de la nau central està dividida en quatre crugies per tres arcs torals. Aquesta volta era de canó i els arcs que la sostenien eren de mig punt. Les estructures es conserven en la forma original únicament a l'extrem oriental de la nau. Només la crugia situada més a llevant, manté encara la coberta de canó; mentre

ristiques situades al creuer, una al mur de migdia i l'altra a l'extrem nord-oest de l'estructura. A la part superior de la nau central, damunt de l'absis, hi ha una finestra circular adovellada. El temple també compta amb tres portes d'accés. La porta situada al mur de migdia és d'arc de mig punt adovellat, amb els brancals fets de carreus desbastats. La porta ubicada al frontis, a la banda de ponent, està formada per dos arcs de mig punt en gradació, amb una llinda de força amplada i el timpà omplert amb carreus escai-rats. Damunt seu hi ha una finestra de grans dimensions de doble esqueixada i arcs de mig punt. A banda i banda hi ha dues finestres de les mateixes característiques, tot i que de mida més petita.

La façana està rematada per un campanar d'espadanya format per quatre grans pilastres sense cloure, més el basament de dues més. Exteriorment, la capçalera triabsidal és l'única part de l'edifici que presenta decoració llombarda. La construcció està bastida amb pedres poc treballades de mida mitjana, disposades en filades. Als murs de migdia i tramuntana, l'aparell combina la tècnica de l'*opus spicatum* amb petits carreus alineats sense espiga. Davant de la façana principal, i adossades al costat de migdia del creuer, hi ha restes del primitiu temple preromànic, consistents en unes escales de pedra i la primera crugia del temple primitiu, així com rastres del basament d'un absis al costat de l'actual absidionala de migdia.

Les restes del claustre del monestir estan ubicades a la banda de migdia de la basílica. Adossades a l'extrem de ponent del mur de migdia del

SANT QUIRZE DE COLERA. Ala nord del claustre

temple hi ha restes d'una de les dependències monàstiques i, disposat en paral·lel a la part restant del mur, hi ha el fragment d'una de les galeries del claustre. Està format per dues arcades dobles de mig punt adovellades, separades per un gran pilar carreuat i recolzades en columnes i grans capitells. A la banda de llevant del pati del claustre hi ha un fragment de mur amb aparell d'*opus spicatum* pertanyent a un dels edificis de les antigues dependències monàstiques.

Tancant el claustre per la banda de ponent hi ha un edifici de planta rectangular força allargada, amb la coberta d'un sol vessant a l'exterior i volta apuntada seguida internament, tot i que a la part sud està esfondrada. La façana principal està orientada al claustre i presenta dos portals d'accés de mig punt adovellat a la planta baixa i, al pis, dues finestres de doble esqueixada i arcs de mig punt. La façana de ponent, encarada a l'exterior del recinte, presenta el basament atalussat i una llarga espitllera. Al pis hi ha dues finestres de doble biaix, pràcticament idèntiques a les de la façana principal. L'aparell és bastit amb carreus de pedra ben desbastats, disposats en filades. La construcció ha estat identificada com el refectori o bé el dormitori del monestir.

Altres construccions del conjunt

A la banda de migdia hi ha un altre edifici que s'ha identificat com la casa de l'abat, i que ha servit de masia fins no fa gaire temps. És rectangular, està format per tres cossos adossats amb les cobertes d'un sol vessant i distribuït en planta baixa i pis. La façana principal, orientada a l'exterior del recinte, presenta un portal de mig punt adovellat i una llarga espitllera a la planta baixa, mentre que al pis hi ha dues finestres rectangulars emmarcades en carreus i amb les llindes biforades amb arquets trilobulats i les impostes motllurades. La banda nord de la construcció presenta una gran volta de mig punt bastida en pedra, a la planta baixa, i finestres reformades fetes amb maons al pis. A l'interior hi ha estances cobertes amb voltes de canó i restes de l'encanyissat i arcs torals adovellats, a la planta baixa. Es conserva un mur en *opus spicatum* pertanyent a la construcció del segle X o anterior.

Darrere de l'absis de la basílica hi ha les restes de les fortificacions que delimitaven el recinte. Des de l'extrem nord-est de la capçalera surt un tram de muralla que conserva diverses sageteres. Un altre tram de muralla estava disposat en paral·lel a l'anterior, a migdia, delimitant un recinte que comunicava els edificis del monestir amb la torre angular, situada a uns trenta metres a llevant. La torre és de planta quadrada i presenta diverses espitlleres i finestres disposades a diferent nivell. Actualment ha perdut la seva coberta. A la cantonada nord-oest de la basílica, gràcies a les tasques

arqueològiques dutes a terme els últims anys, també es localitzen restes d'un mur fortificat amb sageteres integrades al parament.

Les restes de l'edifici que ha estat identificat com l'hospital estan situades al nord-oest del conjunt monàstic, en una zona una mica elevada. Es tracta d'un edifici de planta rectangular, sense coberta i mig enrunat, bastit en pedra sense treballar i fragments de material constructiu, lligat amb abundant morter de calç. Encara hi ha un altre edifici aïllat situat al nord-est del monestir, actualment destinat a bar-restaurant, tot i que havia servit de corral.

L'església de Santa Maria de Colera està situada a pocs metres a ponent del monestir. El temple és d'una sola nau amb absis de planta semicircular, capçat a llevant. La nau presenta una volta apuntada i seguida, mentre que la de l'absis és ametllada. Aquest espai s'obre a la nau mitjançant dos arcs apuntats adovellats. Adossat al parament de tramuntana hi ha un basament sobresortit. L'edifici està il·luminat mitjançant cinc finestres de doble esqueixada i arcs de mig punt, tres situades al mur de migdia, una al frontis i l'altra al fons de l'absis. La porta d'accés, situada al mur de migdia, està formada per dos arcs de mig punt en gradació, amb una gran llinda i timpà semicircular. La construcció és bastida amb carreus de pedra desbastats, disposats en filades regulars. En el decurs dels darrers anys s'han anat efectuant diverses tasques de consolidació i restauració de l'edifici, que encara continuen.

SANTA MARIA DE COLERA

Aquesta església apareix documentada per primera vegada en l'acta de consagració de l'església abacial de Sant Quirze el 1123.

En aquest document es fa constar que es va traslladar l'altar de Santa Maria a l'interior del temple de Sant Quirze, on es va consagrar. Aquest fet s'ha interpretat com que ja existia el petit temple de Santa Maria abans d'aquesta data i que el seu estat de conservació no era el més indicat i es va traslladar l'altar amb l'objectiu de reconstruir el temple. Una vegada acabades les obres, es va consagrar l'església l'any 1135, com a parròquia per als habitants de la vall.

És un temple de factura senzilla, d'una sola nau de planta rectangular, coberta amb una volta apuntada i acabada en un absis semicircular més estret que la nau.

Últimament, l'any 2011 es van portar a terme unes excavacions arqueològiques en el seu interior, la qual cosa va permetre datar la